

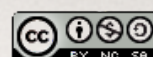
AKADEMICKA SIEĆ
BEZPIECZEŃSTWA
I RÓWNOŚCI

Co wolno na uczelni wyższej?

Istota działań strażniczych w uczelniach
wyższych, jak je prowadzić i kto w uczelni
może być ich sojusznikiem?

2025

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

„Co wolno na uczelni wyższej? Zachowania niepożądane i reagowanie
w sytuacji ich wystąpienia”

ORGANIZACJE AKADEMICKIE JAKO ORGANIZACJE STRAŻNICZE

Watchdogi w uczelniach

Organizacja strażnicza (tzw. watchdog), najczęściej organizacja pozarządowa (NGO) to organizacja, która prowadzi działania strażnicze mające dwa cele: **monitorowanie** działań podejmowanych przez władze, instytucje publiczne czy firmy prywatne, a następnie **upublicznianie** tych informacji.

W uczelniach również mogą działać organizacje strażnicze prowadzące dokładnie te same dwa typy aktywności. Specyfika środowiska akademickiego powoduje, że zajmują się tym często związki zawodowe, a także inne organizacje (koła naukowe, oddziały akademickich organizacji ogólnopolskich, a nawet związki sportowe), dla których działalność strażnicza jest tylko celem ubocznym, a także *last but not least* grupy nieformalne. Organizacje strażnice w uczelniach – korzystając z praw obywatelskich swoich członków i prawa dostępu do informacji, która mają prawo znać – monitorują czy i w jaki sposób władze akademickie różnego szczebla (rektorskie, dziekańskie itd.) działają, a następnie przekazują zebrane informacje społeczności akademickiej lub tej części społeczności akademickiej, której te działania władz dotyczą (np. osobom doktoranckim, osobom zatrudnionym na danym wydziale).

Niekiedy działania strażnicze prowadzone w uczelni są postrzegane jako działania na rzecz interesów partykularnych poszczególnych grup czy frakcji obecnych w uczelni. Należy jednak podkreślić, że dobrze zarządzana uczelnia może łączyć troskę o interesy bardzo różnych osób. Działanie na rzecz danej grupy jest zazwyczaj także działaniem na rzecz dobra uczelni jako całości. Uczelnia jako całość nie jest zdrowa, gdy chora pozostaje jej jakaś część.

Jak prowadzić działalność strażniczą w uczelni?

Prowadzenie działalności strażniczej nie jest trudne, ale wymagać może uporczywości i systematyczności. Ponieważ uczelnie są skomplikowanymi organizacjami, z którymi związane jest czasami kilkanaście lub kilkadziesiąt tysięcy ludzi, warto zastanowić się jakiego aspektu życia uczelni ma dotyczyć działanie strażnicze a następnie (1) wybierać priorytety. W ten sposób nie traci się sił i czasu na sprawy być może także ważne, ale jednak nie najważniejsze. Priorytetami i działaniami warto (2) dzielić się pomiędzy różnymi współpracującymi organizacjami i grupami osób, a także (3) dzielić się pomiędzy osobami w danej organizacji lub grupie. Działania strażnicze wymagają także (4) szukania sojuszników, tworzenia grup wsparcia, sieci osób, które będą informowane o działaniach strażniczych.

Osoby podejmujące działania strażnicze są niekiedy zaskoczone za jak dużą sympatią i zrosi mieniem spotykają się gdy zaczynają działalność. Wiele osób być może nie ma czasu lub śmiałości na osobiste zaangażowanie, ale okazuje się prawdziwymi sojusznikami podpowiadając, gdzie szukać informacji, a po drugie pomagając uzyskane informacje rozpowszechniać. Warto szukać takich sojuszników wszędzie, ale być może szczególnie wśród osób pełniących kluczowe funkcje lub pracujące na kluczowych stanowiskach. Nauczyciele akademicki mają niekiedy skłonność do niedoceniań wiedzy i troski o uczelnię osób zatrudnionych w administracji akademickiej. Tam właśnie często pracują profesjoniści i profesjonalistki świetnie poinformowani i znający specyfikę danej uczelni. Często w centralnych instytucjach kadeckich – w kwesturze, dziale płac, czy jednostce obsługującej pracę senatu warto szukać sojuszników.

Jak działać w praktyce?

Działania strażnicze w uczelni tak samo jak gdzie indziej wymagają zbierania monitorowania działań władz i zbierania informacji, która choć publicznie dostępna bywa jednak rozporoszona w wielu dokumentach, działach lub u wielu osób. Podstawowym sposobem monitorowania i zbierania informacji jest (1) obecność (z wyboru, nominacji lub gościnie – zgodnie z regułami danej instytucji) na obradach takich ciał jak Senat, rada wydziału, rada dyscypliny czy też licznych w każdej uczelni komisjach czy zespołach zajmujących się różnymi kwestiami ważnymi dla społeczności akademickiej. Kolejnym sposobem monitorowania i zbierania informacji jest (2) jest kontakt z władzami: spotkania otwarte lub indywidualne, korzystanie z godzin dyżurów, umawianie się na rozmowy w celu zapytania o wybrane kwestie.

Zbierane informacje należy upubliczniać, a w tym celu należy przemyśleć strategię informacyjną. Jakimi kanałami można poinformować jak najwięcej osób i przede wszystkim osoby najbardziej zainteresowane? Jakie rodzaje spotkań lub zebrań, lub jakie miejsca w uczelnianym intranecie będą służyć temu najlepiej? Każda uczelnia jest inna i w zależności od okoliczności służyć temu celowi mogą spotkania otwarte, lista mailingowa, prowadzona konsekwentnie zakładka za aktualnościami z działalności danej organizacji na jej stronie internetowej.

Poza monitorowaniem i upublicznianiem warto także zadbać o budowanie zrozumienia dla działań strażniczych. Służą one zwiększaniu świadomości osób ze społeczności akademickiej, nie są wymierzone w kogokolwiek, mają łączyć a nie antagonizować, nie muszą (choć oczywiście mogą) prowadzić do innych typów aktywizmu. Działania strażnicze to po prostu wysiłek zbierania informacji i dzielenia się nimi z osobami, które i tak mają prawo je znać. By budować lepsze, bardziej przyjazne wszystkim uczelnie potrzebujemy wiedzieć jak dokładnie działają ich władze – jakie są ich wartości, jakie czynności są podejmowane, a jakie zaniechane.

Współdział organizacji akademickich w kształtowaniu dokumentów strategicznych

Dlaczego dokumenty strategiczne?

Typowym przedłużeniem działalności strażniczej w uczelni jest zaangażowanie w kształtowanie tzw. dokumentów strażniczych. Wiedza o działaniu uczelni uzyskana w toku działalności strażniczej może w ten sposób być użyta do projektowania rozwiązań ogólnoakademickich. Niekiedy dobre rozwiązania funkcjonują, ale nie są nigdzie zapisane i są tylko zwyczajem, który może ulec zmianie przy zmianie kadencji władz. Niekiedy też – co w szczególności dotyczy osób studiujących spędzających w uczelni tylko kilka lat – wiedza o tym jak pewne sprawy można rozwiązać lub załatwić odchodzi wraz z osobami, które opuszczając mur uczelni. Wiele rozwiązań warto zapisać na trwale w stosownych dokumentach.

Jakie dokumenty strategiczne?

Dokumentami strategicznymi nazywamy te, które są zazwyczaj zmieniane rzadko, a kształtują na wiele lat tożsamość i życie uczeni. Zazwyczaj są to dokumenty konstytuujące uczelnie i ich ustrój wewnętrzny. Zaliczamy do nich oczywiście **statut** uczelni, ale także bardzo ważny dokument, który często niestety jest przeoczany jakim jest **strategia rozwoju**. Inne ważne dokumenty to także **regulamin studiów** czy **regulamin świadczeń**, a dla osób zatrudnionych **regulamin pracy**. Te dokumenty traktuje się często jako ważne, ale są także inne dokumenty, które mają ogromny wpływ na faktyczne funkcjonowanie uczelni. Należą do nich wymagany przez Komisję Europejską **plan równości płci** (gender equality plan, GEP) lub jego odpowiednik, różnego rodzaju procedury czy polityki dotyczące praw osób członkowskich wspólnoty akademickiej jak dokumenty określające procedurę **antymobbingowa**, **antydiskryminacyjną** czy **przeciwdziałania przemocy**, czy dokumenty dotyczące **ochrony sygnalistów** lub **ochrony małoletnich**.

Ważnym dokumentem jest też tzw. **charter** rzecznika akademickiego (ombuds, obudsperson), określający obowiązki i instrumenty działania takiej osoby. W wielu uczelniach istnieją także inne dokumenty w postaci uchwał senatu czy zarządzeń rektora dotyczące różnych kwestii szczegółowych ważnych dla określonych grup w uczelni.

Dokumenty strategiczne w praktyce

Myśląc o kształtowaniu dokumentów strategicznych trzeba wiedzieć jaki dokument istnieją i jakie treści zawierają. Nieznajomość tych dokumentów szkodzi sama w sobie. Znając dobrze ich postanowienia można zastanowić się co w nich należałoby **(1)** poprawić, zmienić lub jak je uzupełnić. Inną kwestią jest **(2)** jakich dokumentów w ogóle brakuje, a są potrzebne. Poprawienie istniejących dokumentów z jednej strony, a z drugiej tworzenie od zera tych nieistniejących wymaga zazwyczaj zaplanowania działań o zupełnie innej skali aktywności.

W końcu niezależnie od tego czy chodzi o poprawianie tego co już jest czy tworzenie tego czego nie ma należy **(3)** sprawdzić w którym obszarze działalności (rektora, prorektora, senatu, komisji senackiej itd.) znajduje się tematyka związana z tym dokumentem. Od tej osoby lub gremium należy zacząć rozmowy lub postulować powstanie grupy inicjatywnej, która weźmie na siebie tę pracę.

.

Rady na koniec

Zarówno prowadząc działania strażnicze, jak i zajmując się dokumentami strategicznymi warto pamiętać o tym , że **(1)** milczących nie słychać – jeśli chcecie coś osiągnąć pozbądźcie się obaw przed publicznym podejmowaniem ważnych tematów; **(2)** nie da się naprawić całej uczelni w jeden dzień – warto wybierać priorytety by nie zmęczyć się i wypalić zajmując się wszystkim na raz; **(3)** warto współdziałać, sieciować się wewnątrz uczelni i poza jej murami, tworzyć grupy osób wspierające się wzajemnie – wspólne działania są bardziej skuteczne i łatwiejsze niż te samotne.

.

autorstwo materiałów: dr Jan Gałkowski
opracowanie graficzne: Artur Lesner

AKADEMIA BIALSKA
IM. JANA PAWŁA II

KONTAKT

AKADEMICKA SIEĆ
BEZPIECZEŃSTWA
I RÓWNOŚCI

sekretarz@asbir.pl

www.asbir.pl

LinkedIn:

@Akademicka Sieć Bezpieczeństwa i Równości

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

„Co wolno na uczelni wyższej? Zachowania niepożądane i reagowanie
w sytuacji ich wystąpienia”

Inicjatywa finansowana ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego